

DEVLET VE ÇOCUK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMLARI ÜZERİNE BİR ANALİZ*

Arş. Gör. Suvat Parin

Arş. Gör. Seda Bilan

İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

Özet: Bu çalışmanın amacı, davranış örüntüleri, kişilik yapıları, eğilim ve donanımları büyük oranda kurumsal bir yapıda şekillenen “çocuk”un kendisi dışındaki faktörlerin etkisiyle/zorlamasıyla ve genellikle toplumsal şarja maruz kalan çocuk kategorisi içinde dezavantajlı bir pozisyona sahip korunmaya muhtaç çocukların yaşamak zorunda oldukları bürokratik/kurumsal bir örgüt niteliği taşıyan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları özelinde devlet ve çocuk ilişkisini analiz etmektir. Çocuğun aile dışında yaşam pratiklerini kazandığı bir kurum olarak değerlendirebileceğimiz Çocuk Esirgeme Kurumları’nda kazanılan yaşam deneyimlerinin ve eğitimin çocukları ne ölçüde sosyal hayata hazırladığı, bu bağlamda tartışmaya açılacaktır. Çalışmamız modern devlet anlayışının bir gereği olarak toplumsal yaşamımıza giren söz konusu kurumlarda büyümekte olan çocuklara ilişkin çocuk devlet ilişkisi bağlamında sosyolojik bir analizdir.

Anahtar Kelime: Çocuk, Devlet, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Eğitim, Korunmaya Muhtaç Çocuk, Aile.

Abstract : From the moment the child is born, he is surrounded by certain limits defined by the society. The cultural, political, economical and social background of the child is formed by the society he lives in. In this context as a different dimension of the relationship between the child, the society and the state, Çocuk Esirgeme Kurumu (Social Services and Child Protection Institution) plays an important role. In this article we aimed to analyse the behaviour patterns, character structure, tendencies, and background of the children raised in an institutional formation.

Key Words: Child, State, Education, Family, Social Services and Child Protection Institution, Neglected Children

Toplumsal yaşama adım attığı zaman diliminden itibaren *çocuk*, sürekli ve yoğun bir tarzda toplumsal sınırlar içinde değerlendirilen üniteler ve aktörler tarafından şekillendirilmektedir. Başka bir ifade ile çocuk-toplum ilişkisinde çocuk toplumsal unsurlar tarafından bir şarj işlemine maruz kalmaktadır.

Toplumsalın homojen olmayan dokusu içinde çocuğu biçimlendiren yapı ve unsurlar da çeşitlilik göstermektedir. Çocuk toplumsal zeminde cereyan eden voltaj farklarının etkisi altında yaşam süresince kullanacağı kültürel, siyasal, ekonomik ve sosyal bagajını yada bataryasını oluşturmaktadır.¹ Birikimsel olarak şekillenen söz konusu sosyal ve kültürel sermayenin işlevselliği açısından bakıldığında kazanılan/kazandırılan donanımlar bir kazanç olarak değerlendirildiği gibi güncellenmediği takdirde dezavantaj oluşturan bir kazanımlar demeti olarak da değerlendirilebilir.

Bu anlamda çocuk ile toplum; çocuk ile kurumsal yapılar dolayısıyla çocuk ile devlet ilişkisi analiz edilmesi gereken düzlemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Biz burada daha çok davranış örüntüleri, kişilik yapıları, eğilim ve donanımları politik etkiye açık kurumsal bir yapıda şekillenen çocuğun ileriki yaşamında sorun oluşturan yada çocuğu dezavantajlı bir konuma sokan ilişkiler ağını analiz etmeye çalışacağız.

Malatya Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nda ortaya çıkan çocuklara yönelik şiddet olayları dikkatleri tekrar bu kurumlara yoğunlaştırdı. Çocuğun aile kurumu dışında başka bir örgütlenme modeli içindeki pozisyonu sorgulanmaya başlandı. Bürokratik ve örgütsel yapısı baskın olan *kurumsal çerçeve* ile aile temsilinde özelliklerini belirginleştiren *sosyal çerçevenin* farklı kodlarla örülmüş olması çocuğun yaşam pratikleri kazanması açısından nasıl bir farklılık oluşturmaktadır? Kurum için çocuğun anlamı yada değeri problemi hangi hatlar üzerinden yürümektedir? Çocuğun bilişsel, bedensel ve duygusal gelişiminde *sosyal olan* ile *kurumsal olanın* dikkate alması ve sürekli olarak takip etmesi gereken önceliklere yoğunlaşmadaki derece farklılığının temelinde hangi faktörler bulunmaktadır? Buradaki çabamız bu sorulara cevap verme arayışı olacaktır.

Çocuk terimi doğuştan erişkinlik evresine kadar olan dönemdeki bedensel ve bilişsel gelişim, davranış ve uyum süreçlerinden² sosyal, ekonomik ve hukuksal statüye uzanan³ geniş bir evren içinde değerlendirilen bir çerçeveye sahiptir.

¹ Ruth Benedict, *Kültür Örüntüleri*, (Çev:M.Topal), İstanbul: Öteki Yayınevi,1998, s.25.

² Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2000, s.186.

³ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 1999, s.120.

* Bu makale V. Ulusal Sosyoloji Kongresi’nde(19-23 Eylül 2006, İnönü Üniversitesi, Malatya) “Kurumsal İlişkilerle Şekillenen ve Toplumsal Yaşama Uyum Mücadelesinde Çocuk” başlığı altında bildiri olarak sunulmuştur.

Çocuğun fizyolojik özellikleri, zihinsel gelişimi, öğrenme süreçleri, sosyalleşme pratikleri, hukuksal statüsü⁴ gibi parametreler söz konusu çerçevenin sınırlarını oluştururken aynı zamanda çocuğun toplumsal etkiye açık olduğunu ve toplum içinde aleyhte gelişmelere açık konumlarından dolayı her açıdan korunması gereken bir alanda yer aldıklarını da içeren anlamlar taşımaktadır. Başka bir şekilde formüle edilecekse, etkiye açık ve edilgen bir evrenin konuğu olan çocuk her yönüyle toplumun önemli bir kesitini oluşturmaktadır denilebilir.

Türkiye toplumunun demografik kompozisyonuna baktığımızda 1935 yılından bu yana total nüfus içindeki çocuk nüfusu(yani 0-14 yaş arası) oranları 1935'te % 41,2 ; 1950'de % 38.2, 1965'de %41.8, 1980'de% 38.9, 2000'de ise % 29.8⁵ olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile çocuk nüfusun toplam demografik yapının üçte birlik dilimini aşan oranlara sahip olduğunu görüyoruz. Nicel ağırlığına paralel olarak çocuk nüfusu Türkiye'nin ekonomik, kültürel ve sosyal şartları içinde nitel açıdan da önem arz etmektedir. Çocuğun eğitim şartları, çocuk hakları, beslenme ve barınma olanakları, sağlık imkanları bu düzlemde dile getirilen nitel vurguların başında yer almaktadır. Bunun yanında yine bu düzlemde kategorize edilen; çalışan çocuklar, sokak çocukları, tinerci çocuklar, zihinsel ve bedensel engelli çocuklar, bakıma muhtaç çocuklar, çocuk dünyasının farklı bir parçası olarak algı sahamıza girmektedir.

Bunlar arasında *korunmaya muhtaç çocuklar*, konumları ve imkanları/imkansızlıkları açısından farklı bir kategori oluşturmaktadır. Toplumdaki diğer çocuklardan eğitimleri, bedensel ve zihinsel gelişim süreçleri, gündelik yaşamları, toplumla kurdukları/kurmaya çalıştıkları ilişki ağları, sosyal hayata adaptasyon çabaları açısından farklılık arz eden korunmaya muhtaç çocukların⁶; zorunluluktan kaynaklanan bir etki neticesinde aile örgütlenmesinden farklı bir zembereğe sahip başka bir sosyal kurumda hayatlarını devam ettirmeleri açısından da sosyolojik açıdan önem arz eden bir boyuta sahip bir konu olduğu söylenebilir.

⁴ Erol Kuyurtar, "Çocuk Hakları ve Paternalizm", *Sivil Toplum*, 4(16), 2006, s.45.

⁵ Türkiye İstatistik Kurumu, "Yaş Grubuna Göre Nüfus ve Yaş Bağımlılık Oranı, 1935-2000, http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=196, 15 Temmuz 2006'da girildi.

⁶ Birsen Gökçe, "Kimsesiz Çocuklar Konusunda Karşılaştırmalı Bir Sosyal Araştırma", *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2,1969, s.124-141.

Korunmaya muhtaç çocuk kavramının çağrışımları ve mevcut uygulamaları bizi sosyal devlet politikalarına yönlendirmektedir. Sosyal devlet olgusuyla gündeme gelen çocuğun toplumsal hayattaki konumuna ilişkin kurumsal ölçekli müdahalelerin/iyileştirmelerin batıda modernite ile şekillenen ve yirminci yüzyılda da farklı tarzlarda devam eden bir tarihsel arka plana sahip olduğu söylenebilir. Batıda kamu otoritesi ile aile yaşamının etkinlik sahası içinde gidip gelen çocuğun pozisyonuna ilişkin olarak gelişen "doğada savunmasız her kişi, doğum, yaşam şartları ve ebeveyninin eğilimleri gibi rastlantısal durumlara bakılmaksızın bakım ve rahat etme hakkına sahiptir"⁷ önermesi 18. yüzyılla birlikte çocuk toplum ilişkisinde çocuğa toplum karşısında haklar veren bir paradigma değişikliğine işaret etmektedir.

Osmanlı Devleti'ndeki sosyal devlet anlayışının izdüşümlerini, dezavantajlı sayılabilecek toplumsal kesime imkan ve olanaklar tesis etmeye yönelik organizasyonlarda görmek mümkündür. Özellikle 19. yüzyılın sonunda kurulan Dar-ül Aceze(1895), Himaye-i Etfal Cemiyeti (1908/Kırklareli), Darül Hayr-i Ali daha sonra İttihat ve Terakki tarafından açılan Darüleytamlar ve dernekler oluşumları bu alanda oluşmaya başlayan fakat yaygınlık kazanamayan bir politikaya işaret etmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde gelişen toplumsal olaylar, özellikle Balkan Savaşları'nda insan kaybının toplumsal yapıda derin sorunları ortaya çıkarması, yetim çocukların sayısının artması bu arayışları hızlandırmıştır.⁸

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte çağdaş bir devlet örgütlenmesinin yanında buna paralel siyasal ve sosyal oluşumların olduğunu Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu, Halkevleri örneklerinde görmek mümkündür. Çocuk Esirgeme Kurumu da bu yapının tamamlayıcı bir ünitesi olarak hedef ve işlevleri itibariyle⁹ Cumhuriyet dönemi ile birlikte yeni bir toplum yaratma idealinin bir uzantısı amacıyla bu fotoğraf içindeki yerini almıştır.

⁷ Richard Sennett, *Kamusal İnsanın Çöküşü*, (Çev: S.Durak, A.Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yay., 2002, s.132-136

⁸ Hakan Acar, *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, Ankara: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi, 2005, s.10.

⁹ Acar, *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, s.14-15.

Çocuk sorununa ilk sistemli tepki olarak doğan bugünkü adı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) olan yapılanmanın kısaca soy kütüğüne baktığımızda kuruluş tarihine ilişkin farklı milatlandırma ve temellendirme tartışmalarının¹⁰ yanı sıra kurumun farklı ideolojik angajmanlarla kurulduğu¹¹ yönünde süren iddiaların oluşturduğu tali bir gündeme sahip olduğunu; söz konusu yapıların tutum ve politikalarında çocuklar açısından hayati önem taşıyan eğitim olanaklarının artırılmasına, çocukların beceri ve yeteneklerini destekleyici organizasyonların teşekkülüne vurgu yapan bir gündeme sahip olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü çocuk açısından bakıldığında değişim ve dönüşümün beraberinde getirdiği şart ve koşullar karşısında çocuğa bilgi, eğitim, beslenme, sağlık gibi unsurları içeren ve değişimin hızına paralel olarak güncellenmek zorunda olan yaşam kodlarını verme noktasındaki rolü ve çocuğun velayetini almış bir aktör olarak SHÇEK'in bu bağlamdaki politikaları daha ciddi ve kritik bir noktayı oluşturmaktadır.

SHÇEK, her şeyden önce son haliyle devlet mekanizması içinde yer alan bürokratik bir örgütlenme olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu 1980 askeri ihtilalinden sonra Milli Güvenlik Konseyi kararıyla kapatılmış, yarı özerk bir kurum olma statüsünü kaybederek "devletleştirilmiştir". 1983'te onaylanan 2828 sayılı kanun ile ortaya çıkan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu adı altında yeni bir yapılanmaya gitmiştir.¹² Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları bu anlamda bir devlet kurumu olma özelliklerini taşıırken; dolayısıyla bu kurumlarda büyüyen çocuklar kendi dışındaki faktörlerin zorlamasıyla politik alanda konumlan(dırıl)mış olmaktadır. Çocuklar şartların yönlendirmesiyle bu politik

¹⁰ Bu konuda üç iddia söz konudur: 1908 yılında Kırklareli'de kurulduğunu ileri süren yaklaşım (25. Yıl, ÇEK yayını 1946). 1917 yılında İstanbul'da kurulduğunu savunan yaklaşım (bkz. Cüneyd Okay, *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923*). 1921 yılında Ankara'da kurulduğunu iddia eden yaklaşım.

¹¹ Hakan Akbayrak, "Himaye-i Etfal Cemiyeti", *Tarih ve Toplum*, Sayı:52,1998, s.225. Kurumun ideolojik bağlantılarıyla ilgili olarak 1917 yılında kurulan kurumun simgesi bir üçgendir üçgenin etrafında sıhhat, ahlak ve irfan kelimeleri yer alır içinde ise hilal vardır şeklinde ifade bulan masonluk iddiası.

¹² Acar, *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, s.2.

sahanın siyasi arenasında yada siyasi agorasında politik bir nesne olarak yer almaktadırlar¹³.

Sosyal devlet politikası içinde devlet-çocuk ilişkisinin gönüllülükten ziyade zorunluluk temelinde yürütülen bir düzleme sahip olduğu gerçeği konumuzun nirengi noktasını oluşturmaktadır. Devlet yapılanması içinde yer alan SHÇEK figürü çocuğun beslenme, giyinme, barınma, yıkanma gibi temel ihtiyaçlarını kurumsal bir destekle karşılayarak devlet açısından *kimsesizlerin kimsesi* olduğu düşüncesinin yerleşmesine katkı yaparken aynı zamanda devlet fenomeninin algılanmasında pozitif bir rol oynamaktadır. Burada vurgulamak istediğimiz aslında çocuk devlet ilişkisinde sosyal devlet anlayışından yada politikalarından dolayı *sorumlu ve zorunlu* fakat aynı zamanda sorumlu ve zorunlu olduğu için *sorumlu* olan bir ilişkinin çocuktan daha çok devlet imajına pozitif katkılar yapan bir çerçeveye sahip olduğu gerçeğine gönderme yapmaktır.

SHÇEK sosyolojik anlamda sosyal yapı içinde "örgüt" olarak karakterize ve kategorize edilmektedir. "Yazılı kurullarla planlanan ve verilmiş amaçları gerçekleştirmek için öngörülen iş bölümü, bildirişme ağı ve otorite hiyerarşisi"nden müteşekkil, toplum yararına yönelik bir yapı olarak resmi amaçlar(simgesel ve soyut niteliklerinden dolayı) ve uygulamaya dönük amaçların bu örgütsel yapı içinde değişmesi oldukça zordur.¹⁴ SHÇEK'ler topluma kazandırmayı hedefledikleri çocuklarla yapısal özelliklerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı bürokratik iradenin elverdiği imkanlar ölçüsünde geri beslemeler yapabilmektedir. Bunun yanında SHÇEK'lerin sahip oldukları idari örgütlenme şemasının barındırdığı hiyerarşik yapılanmanın bütün öğeleriyle çocuklara bakışı da önemlilik arz etmektedir. Bürokrasinin soğuk ve cansız bedeni içinde yer almak kısmen de olsa bu ilişkinin ya da ilişkisizliğin aksayan yönlerini ortaya koymaktadır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarına egemen bürokratik yapının atmosferi içinde hissedilen eksiklikler aile kurumunun barındırdığı vurgulamalar metaforik dilsel öğeler kullanılarak şefkat pulları¹⁵, ana kucağı,

¹³ Şükrü Argın, "Politika, Çocuklar ve Sol Politika", *Birikim*, Sayı:192, 2005, s.14.

¹⁴ Ayşe Öncü, *Örgüt Sosyolojisi*, Ankara: Turhan Kitabevi, 1982, s.36.

¹⁵ Oral Onur, *Edirne Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyetleri*, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2004, s.16.

şefkat yurdu¹⁶ şeklindeki adlandırmalar ya da aşağıdaki dizelerle giderilmeye çalışılmaktadır.

“Dört mevsimde bizlere yaşatan ilkbaharı

Alnımızı okşayan neşe, ümit rüzgarı,

Hak ve hayatımızı benimseyen koruyan,

Kurumumuz bir *anne*, biz onun *çocukları*

Selam Türk *çocuğunu* esirgeyen *anaya*

Selam kırmızı yıldız içinde beyaz ada.”¹⁷

Fakat birey gelişimi açısından bakıldığında bu düzenlemelerin kozmetik unsurlar olup çocuktan ziyade çocuk dışındaki kitlenin beğenisini ve takdirini kazanmaya yönelik olduğu anlaşılacaktır.

SHÇEK’lerin ortaya koyduğu faaliyet raporlarına baktığımızda kurumun ilk 25 yılda 6 milyon çocuğa yemek dağıttığı, 629.861 kişinin bu kurumlarda banyo yaptığını, yıkandığını, 15.150 kilo et tüketildiği, 207 360 kap yemek dağıtıldığı¹⁸ şeklinde parlak bir geçmişin fotoğrafı önümüze konulurken acaba şu sorulara aynı şekilde doyurucu cevaplar vermek gerekmiyor mu? Bugün söz konusu edilen kurumsal yapılanma içinde yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalan çocukların kaç yurt dışına gönderilmektedir? Bir yada iki yabancı dil öğrenmesi için kaç çocuğa zemin hazırlanmaktadır? OKS ve ÖSS sınavlarında yüzde ikilik, üçlük, beşlik dilimin içinde yer alanların oranı nedir? Kurum bakımı çocukların yiyecek, giyecek ve barınma türü temel ihtiyaçlarını karşılarken eğitim, beceri, yetenek gibi çocuğun hayata adaptasyonunu sağlayacak sosyal ihtiyaçlarına cevap verememektedir.¹⁹

Toplumun diğer kesimlerinde de benzer problemler/sorunlar olduğu yönündeki itirazlara karşılık olarak şunlar söylenebilir: Sosyal Hizmetler ve Çocuk

¹⁶ Acar, *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, s.28.

¹⁷ Abdulkadir Karaman, *Çocuk Esirgeme Kurumu 25 Yılda Neler Yaptı: Çocuk Davamız*, İzmir: Meşher Basımevi, 1946.

¹⁸ Acar, *Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu*, s.25-30.

¹⁹ Zeynep Şimşek v.d., *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma*, Ankara, 2005, s.39.

Esirgeme Kurumları’nın dışında yer alan bütün çocukların dört başı mamur imkanlara sahip olduğu söylenemez. Fakat kurum dışındaki çocukların başarısızlık/uyumsuzluk neticesinde, ki her zaman bir ihtimaldir, sosyalleşme sürecinde kazandığı sosyal sermaye ve yedeğinde taşıdığı sosyal birikimler seti devreye girecek ve bu sorunu kalıcı olmaktan kurtararak en az hasarla atlatmasına yardım edecektir. SHÇEK’lerde büyüyen çocuklar için aynı şeyleri söylemek zordur. SHÇEK’lerde büyüyen çocukların sosyal sermaye ve stepne sosyal birikimleri diğerleri ile kıyaslanmayacak derecede zayıf ve işlevsizdir.

Bu bağlamda çocuk için çok önemli olan eğitim konusunu ele alalım. Çocukları hayata hazırlamada en merkezi işleve eğitim olgusu yerleşmektedir. Çocukları sadece normal öğretimin basamaklarında kalıplaşmış bir tarzda getirip götürmek yetmemektedir. Yeni kapitalist çalışma düzeninde, kapitalist çalışma şartlarına hazırlamak amacıyla anne karnındayken başlayan çocuk eğitimi²⁰ daha sonra piyasa şartlarına adaptasyonu sağlayacak, başarı ve mutluluk getirecek hedefleriyle maksimum verimlilik sağlanacak şekilde devam ettirilmektedir. Pedagojik pratiğin toplumsal kontrol, egemenlik ve iktidar ilişkilerinin üretilmesine ve meşrulaştırılmasına²¹ kadar uzanan göndermeleri çocuğun ileriki yaşamında merkezi bir belirleyicilik etkisine sahip olduğu anlamına gelmektedir.

Eğitim ve iş alanında mevcut kanallar çeşitlendikçe belli bir durumda yapılması gerekli olan şeye ilişkin pratiklik duygusu başka bir ifade ile “oyunu okumak” olarak da formüle dilen süreç²² bürokratik-kurumsal bir yapı özelliğine sahip SHÇEK’ler bünyesinde tercih yapma imkan ve isteği minimum düzeylerde seyretmektedir. Eğitim alanında gelişen rekabet ve yükselen eğitimsel değerler karşısında oyunu okuyamayan, gerekli bazen de zorunluluktan kaynaklanan müdahaleleri yap(a)mayan aktörlerin yada yapıların(bireyler,ebeveynler, SHÇEK gibi) vesayetinde yer alan çocukların toplumsal alanda hareket ettikleri zemin ve hedefledikleri amaçları arasında bir kopukluğun olduğu söylenebilir. Bunu somut bir örnekle izah etmeye çalışırsak “eğitim borsasında gözlemlenen

²⁰ Evren Balta, “Bitmeyen Çocukluk, Erken Yetişkinlik ve Yeni Kapitalizm”, *Birikim*, Sayı:192, 2005, s.24.

²¹ M.Ruhi Köse, “Basil Bernstein: Kültürel Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Eğitim, Dil ve Dil-Biçimsel Farklılıklar Üzerine”, *ODTÜ Gelişim Dergisi*, Ankara, 2001, s.361.

²² Pierre Bourdieu, *Pratik Nedenler*, Çev. Hülya Tufan, İstanbul: Kesit Yay., 1995, s.43-47.

hareketlerden aileleri, ebeveynleri, eş dostları aracılığıyla eğitim kanalları ve bunların o anki yada gelecekteki farklı randımanına ilişkin bir enformasyona sahip olabilenler, okul yatırımlarını en iyi yere yönlendirip kültürel sermayelerinden en yüksek karı sağlamak²³ isterler. Bu pratiğin yada davranışın bir çok içerimi olmasına rağmen bizim açımızdan önem arz eden nokta çocuğun başarılı olma imkanlarını genişleten dinamik, sürekli güncellenen ve çok bileşenli bir arka planının varlığına işaret etmesidir.

Çocuk-aile yada çocuk-devlet ilişkisinde *çocuğun değeri konusu* tartışmanın merkezi noktasını oluşturmaktadır. Başka bir deyişle çocuk bir aile için ne ifade etmektedir?

- Her şeyden önce birey ve aile için neslin devamını sağlayan çocuk aynı minvalde kurum açısından benzer derecede bir fonksiyona ve öneme sahip midir?
- Aile için sosyal güvence ile duygusal destek arasında değişen değerlere sahip ve bu çizgide geniş bir anlam ifade eden çocuk; bu bağlamda kurum için ne ifade etmektedir?
- Ailenin bütün imkanlarını seferber ederek çocuğa daha iyi bir gelecek hazırlama ve dolaylı bir sonuç olarak bu ilişkiden ailenin kendi konumunu yükseltme çabalarını kurum örgütlenmesinde görmek mümkün müdür?

SHÇEK özelinde yürütülen çocuk devlet ilişkisi farklı amaç ve araçlarla yürümektedir. Bürokratik yapının çocuğa değil yetişkin vatandaşa ihtiyacı var, güvence olarak daha geniş ve etkili birimleri mevcuttur, daha iyi bir gelecek konusunda korunmaya muhtaç çocuklara yatırım listenin sonlarında yer alır.

Kamusal eğitimin yaygınlaştığı modern dünyayla birlikte devlet iyi vatandaşların yetiştirilmesi görevini aileden devralmıştı. Bu düzende ailenin temel işlevi devlete çocukların yetişmesinde yardımcı olmak üzere yapılandırılmıştı. Yeni kapitalist düzende çocuğun yetiştirilmesi işi tekrar aileye devredilerek, çocuk büyütme ailenin temel sorumluluk ve başarı alanı haline

²³ Bourdieu, *Pratik Nedenler*, s.45-46.

geldi.²⁴ Çocuk bir kurum içinde yetiştirilirken devrede olan ve olmayan dinamikler açısından bakıldığında işleyen bir kurallar zinciri fakat işleyip işlemediği ikinci hatta üçüncü planda kalan iki hecelik fakat çok önemli olan çocuğun geleceği konusudur. Gelecek planlaması uzun erimli ve çok bileşenli bir süreçtir. Kurum örgütlenmesinin zorunluluk ve sorumlulukla betimlenen görev zinciri içinde çocuğu işlevsel ve güncel donatılarla donatmak konusu sorunlu/arızalı bir halka olarak varlığını devam ettirmektedir.

²⁴ Balta, "Bitmeyen Çocukluk, Erken Yetişkinlik ve Yeni Kapitalizm", s.24-25